

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-73>

УДК 341.232.9:316.77(477:061.1ЄС)

КОМУНІКАЦІЙНА СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

COMMUNICATION COMPONENT OF THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN GREEN DEAL: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Ільченко Богдан Валерійович

старший викладач,

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9289-7270>**Ilchenko Bogdan**

Vadym Hetman Kyiv National University of Economics

У статті розглянуто мету, напрямки діяльності та цілі Європейського зеленого курсу, а також механізми формування сталих комунікацій між ключовими стейкхолдерами в контексті його реалізації на всіх рівнях. Проаналізовано 4 ключові механізми комунікаційної складової архітектури ЄЗК: 1) засадничі документи, зокрема Орхуська конвенція, на основі яких реалізується ЄЗК; 2) механізми європейського соціального діалогу та європейські механізми участі громадськості в процесі прийняття політичних рішень; 3) механізми реалізації партнерств на національному, регіональному та місцевому рівнях; 4) офіційно створені та неформальні комунікаційні/цифрові платформи для широкого інформування громадськості, просвітництва та отримання зворотного зв'язку. Особливу увагу приділено аналізу проблем та позитивних напрацювань щодо формування системи сталих комунікацій щодо зеленого переходу в Україні, насамперед в контексті діалогу влади та бізнесу на національному рівні, а також на рівні окремих громад.

Ключові слова: Європейський зелений курс, зелений перехід, соціальний діалог, відповідальне партнерство, комунікації.

The main purpose of this article is to identify areas and mechanisms for developing sustainable communications, dialogue, and responsible partnerships in the context of implementing the European Green Deal, as well as to explore the possibilities of applying these practices in Ukraine. The purpose of the article was achieved through the use of the following methods: analysis and synthesis of processed information, logical generalization and scientific abstraction. In particular, it is noted that the European Green Deal is an integral part of European Commission's strategy to implement the United Nation's 2030 Agenda and the sustainable development goals. It includes areas of activities covering the climate, the environment, energy, transport, industry, agriculture and sustainable finance, all of which are strongly interlinked. It is emphasized that ensuring proper governance of the European Green Deal requires unifying stakeholders around a shared vision of the goals of the green transition, coordinated policy development, creating shared motivation and responsible partnerships. It is concluded that achieving such unification requires establishing a system of sustainable communications at all stages of implementation, from strategy development to the implementation of partnerships at the local level. Four key mechanisms for implementing the communication component of the EWC architecture were analyzed: 1) fundamental documents, in particular the Aarhus Convention, on the basis of which the EWC is implemented; 2) mechanisms of European social dialogue and European mechanisms of public participation in the political decision-making process; 3) mechanisms for implementing partnerships at the national, regional and local levels; 4) officially established and informal communication/digital platforms for broad public information, education and feedback. Particular attention is paid to the analysis of problems and positive developments in the formation of a system of sustainable communications regarding the green transition in Ukraine, primarily in the context of dialogue between government and business at the national level, as well as at the level of individual communities. The results of the study will allow us to deepen knowledge about the communication component of the implementation of the European Green Deal, which is especially important at the current stage of the dialogue between the Ukrainian authorities and key stakeholders on the green transition at all levels.

Keywords: European Green Deal, green transition, social dialogue, responsible partnership, communications.

Постановка проблеми. Зростаюча турбулентність цивілізаційного розвитку, що супроводжується загостренням екологічних проблем, зумовлюють пошук нових підходів до більш раціонального використання природних ресурсів за умов збалансованого соціально-економічного розвитку.

Порядком денним у сфері сталого розвитку до 2030р. [1] визначено необхідність пошуку глобального консенсусу у формуванні політики та діалогу урядів, бізнесу та громадськості щодо актуалізації екологічної складової та пошуку оптимального балансу між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та екологічним благополуччям.

Одним успішних кейсів у цьому контексті є «європейський зелений курс» (ЄЗК). ЄЗК є невід'ємною частиною стратегії Європейського Союзу щодо виконання Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та дорожньою картою перетворення ЄС на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку, визначають засоби перетворення Європи на перший кліматично нейтральний континент до 2050 року, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу. В Україні необхідність упровадження власного зеленого курсу, окрім необхідності адаптації до правил та стандартів ЄС в контексті подальшої євроінтеграції, пов'язана з низькою енергоефективністю та екобезпекою національних виробництв, погіршенням здоров'я нації, якості життя населення та навколишнього середовища, що дедалі погіршується внаслідок війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключові аспекти впровадження Європейського зеленого курсу (ЄЗК) досліджували зарубіжні науковці Д. Алмейда, Ж.-Ф. Даллеманд, Бремберг Н., А. Міхальські, Н. Скарлат та ін. Дослідженню питань теорії та практики реалізації Європейського зеленого курсу в контексті застосування в Україні, зокрема в контексті поствоєнної відбудови, присвячені праці таких вчених як І. Кицюк, І. Круглов, Ю. Орловська, Л. Петрашко, В. Чала та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний доробок щодо дослідження проблематики зеленого курсу в ЄС недостатньо висвітленою лишається проблема розбудови сталих комунікацій на засадах соціального партнерства між ключовими стейкхолдерами (органи державної влади та місцевого самоврядування, соціальні партнери, фахові громадські організації, експертне середовище

тощо) та їх практична реалізація в контексті застосування цього досвіду в Україні.

Метою статті є визначення напрямків та механізмів розбудови сталих комунікацій, діалогу та відповідального партнерства в контексті реалізації ЄЗК, а також дослідження можливостей застосування цих практик в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденції до зростання кількості екологічних криз у сучасному світі вимагають адекватного реагування з боку урядів, бізнесу та громадського суспільства. Згідно з експертними оцінками а вартість активів, схильних до ризику внаслідок зміни клімату (за несприятливим сценарієм), збільшиться до кінця століття з 4,2 до 43 трлн дол. США від усієї сукупності світових керованих активів [2].

Європейський зелений курс – це пакет політичних ініціатив, який має на меті спрямувати Європейський Союз (далі – ЄС) на шлях зеленого переходу з кінцевою метою досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року [3].

Метою ЄЗК є чиста енергія, кліматична дія, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, зменшення забруднення довкілля, біорозмаїття, стійка аграрна політика. Реалізація зеленого курсу ЄС актуалізує проблему забезпечення належного управління. Це вимагає активної участі громадськості, попередньої інформованої згоди, прозорості, об'єднання зацікавлених сторін навколо спільного бачення цілей зеленого переходу, розробки політики, забезпечення якісного моніторингу та діагностики, створення спільної вмотивованості та ефективного соціального партнерства [4]. Таким чином налагодження системи сталих комунікацій між ключовими стейкхолдерами на всіх етапах реалізації, від розробки стратегій до реалізації партнерств на місцевому рівні є вкрай важливим.

Виходячи з аналізу реалізації зеленого переходу в ЄС можна виділити чотири ключові механізми формування комунікаційної складової архітектури ЄЗК: 1) засадничі документи та стратегії, на основі яких реалізується ЄЗК; 2) механізми європейського соціального діалогу та європейські механізми участі громадськості в процесі прийняття політичних рішень; 3) механізми реалізації партнерств на національному, регіональному та місцевому рівнях; 4) офіційно створені та неформальні комунікаційні/цифрові платформи а також медіа для широкого інформування громадськості та отримання зворотного зв'язку.

1. Орхуська конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, яка набула чинності в 2001 році і стороною якої є ЄС та всі його держави-члени. Вона гарантує три ключові права для громадськості в контексті екологічних комунікацій: участь громадськості у прийнятті екологічних рішень; доступ до екологічної інформації, що зберігається державними органами (наприклад, про стан навколишнього середовища чи здоров'я людей, коли це впливає попередне); право доступу до правосуддя, коли інші два права не були вряховані [5].

Європейська зелена угода також містить стратегічне бачення ЄК щодо налагодження сталих комунікацій з питань ЄЗК. Зокрема мова йде про започаткування Кліматичного пакту (ЕКП). ЕКП – рамковий комунікаційний документ Європейської Комісії та водночас стратегічна ініціатива, спрямована на об'єднання громадян, громадських організацій, органів місцевої влади та самоврядування, навчальних закладів та представників бізнесу, щоб ініціювати і впроваджувати кліматичні рішення.

2. Соціальний діалог є важливим елементом належного управління в ЄС, що закладено, зокрема, у Договорі про функціонування Європейського Союзу, Хартії фундаментальних прав ЄС, 8-му Європейському стовпі соціальних прав та Європейській соціальній хартії.

В контексті реалізації Зеленого курсу ЄС найбільш дієвим є галузевий соціальний діалог. Галузеві діалоги про чистий перехід були започатковані президенткою Єврокомісії Урсулою фон дер Ляєн [6] як новий спосіб для Комісії взаємодіяти з промисловими та соціальними партнерами щодо імплементації ЄЗК. В рамках діалогу було визначено низку ключових завдань для посилення сталості європейської промисловості, зокрема: 1) спрощена нормативно-правова база для бізнесу для здійснення переходу; 2) ефективна цінова політика на перегляд рівня податків та зборів на енергоносії, включаючи електроенергію; 3) розвиток інфраструктури для переходу на чисту енергію, що потребуватиме більш тісної координації між Комісією, державами-членами, місцевими та регіональними органами влади, промисловими суб'єктами та іншими стейкхолдерами; 4) рішення щодо здешевлення залучення капіталу, фінансування для бізнесу, пропону-

вання нових інноваційних фінансових інструментів та сприяння транскордонному інвестуванню тощо.

Показовим прикладом успішної комунікації із соціальними партнерами в цій сфері є розробка та впровадження Механізму справедливого переходу (англ., A just transition) [7]. Механізм спрямовано на акумулювання близько 55 млрд. євро протягом періоду 2021–2027 років з метою цілеспрямованої підтримки для зменшення соціальних та економічних витрат, пов'язаних із зеленим переходом для регіонів, які залежать від викопного палива та галузей з високим вмістом викидів. Ключовим інструментом його реалізації є Фонд справедливого переходу із бюджетом у 17,5 млрд. євро. Фонд стимулює інвестиції в малі та середні підприємства та нові фірми; дослідження та інновації; екологічно чисті технології в енергетиці та скорочення викидів; перекваліфікацію працівників та допомога в пошуку роботи.

Цікавим є досвід окремих країн в контексті налагодження комунікацій та діалогу з ЄЗК. Особливо важливою для практичного втілення цих ініціатив в економічну практику є співпраця урядів з бізнесом. Так, з метою забезпечення ефективної імплементації Кліматичного акту Уряд Данії разом з приватним бізнесом створили 14 кліматичних партнерств, якими представлено всі галузі данської економіки. Їх мета полягає у відповідальному партнерстві між Урядом та бізнесом задля практичного вирішення кліматичних проблем, зберігаючи баланс між темпами зеленого переходу і збереженням високого рівня конкурентоспроможності данських компаній [8, с.98–106].

3. ЄС має інституційно сформовану архітектуру участі громадськості у прийнятті політичних рішень, що забезпечує взаємодію з активною громадськістю та зацікавленими сторонами у різних форматах та на різних рівнях: інформування громадськості проведення консультацій; діалог та реалізація партнерств в питаннях зеленого курсу.

Важливу роль у забезпеченні участі громадськості в зеленому переході ЄС відіграють сучасні інструменти електронної демократії. Досвід таких країн як Естонія, Фінляндія, Швеція, Данія, Нідерланди та Німеччина демонструє здатність до активного залучення громадян, прозорості та ефективного управління з використанням цифрових інструментів у забезпеченні інклюзивного діалогу з зеленої проблематики [9, с. 220–221].

Так лідерство Данії за масштабами і темпами реалізації екологічних ініціатив (за підсумками 2019 року Данія посіла перше місце серед усіх країн ЄС за рівнем еко-інноваційного індексу) забезпечується як за рахунок високого рівня екологічної свідомості, освіченості, поінформованості та ініціативності данського суспільства, так і завдяки усталеній взаємодії всіх стейкхолдерів та учасників зеленого переходу, що дозволяє ефективно втілювати відповідні ініціативи у життя.

На рівні регіонів ЄС впроваджується низка проєктів для підтримки місцевих та регіональних органів влади у впровадженні «зеленого курсу». Угода мерів [10] передбачає реалізацію конкретних довгострокових кроків, які забезпечать екологічно, соціально та економічно стійке середовище міст із залученням всіх відповідних зацікавлених сторін, мобілізуючи їх досвід, ноу-хау, технології та фінансові ресурси, розширення потенціалу, сприяння інноваціям та інвестиціям.

Ініціатива поєднує тисячі місцевих органів влади, які добровільно доєдналися задля досягнення цілей ЄС щодо клімату та енергії. Наразі рух налічує понад 11 тис. місцевих та регіональних органів влади в 55 країнах. Важливим доповненням до Угоди мерів є Угода зелених міст (Green City Accord). Це платформа, яка використовує механізми партнерства із залученням стейкхолдерів та місцевої громадськості та спрямована на активізацію зусиль громад ЄС у п'яти ключових сферах до 2030 року: повітря, вода, природа та біорізноманіття, циркулярна економіка та відходи, а також шум.

4. Як вже було зазначено раніше, успішна політична трансформація законодавства країн ЄС для реалізації ЄЗК потребує широкої громадської підтримки та активізації ініціатив на місцях, громадах, окремих організаціях, та, в кінцевому рахунку, зміни у поведінці людей через нові дружні до довкілля та клімату щоденні практики. Стратегічною метою Європейського кліматичного пакту є соціальна трансформація для досягнення цілей ЄЗК: перебудова всіх аспектів життя від культури до соціальних відносин, від політики до економіки, від того, як ми думаємо, до того, як ми живемо. Інструментами ЄКП є: 1) конструктивний і відкритий діалог, що базується на наукових та перевірених фактах; 2) поширення знань про зміну клімату та кліматичні рішення в освітніх закладах, громадах, місцях праці та іншій соціальній взаємодії; 3) розроблені ЄК комунікаційні матеріали та практичні

інструменти для реалізації ЄКП; 4) інформування та залучення до ініціатив та рухів, що вже існують та діють у країнах ЄС, з метою спільного досягнення цілей кліматичної нейтральності; 5) через можливість вибору як кліматичних дій, так і свого залучення до них – реалізація індивідуальних кліматичних рішень чи долучення до громади та великого руху [11].

В Україні спостерігається посилення уваги до питань зеленого переходу як в контексті реалізації Цілей сталого розвитку, так і євроінтеграційних перспектив. Розбудова сталих комунікацій з громадськістю та посилення діалогу із усіма зацікавленими сторонами (бізнесом, інституціями громадянського суспільства, спільнотами на територіальному рівні), як складова належного управління з питань зеленого переходу демонструє як певні здобутки так і серйозні виклики.

1. Незавершена інституалізація соціального діалогу в Україні, превалювання консервативного підходу до його змісту та цілей, наявність проблем взаємної довіри між ключовими стейкхолдерами суттєво обмежує можливості соціальних партнерів, насамперед сторону роботодавців у використанні механізмів трипартизму для посилення ефективності комунікацій з урядовою стороною щодо розробки «правил гри», механізмів підтримки бізнесу в контексті зеленого переходу, мотиваційним чинником соціальної відповідальності. Адже сучасна парадигма соціального партнерства базується не лише на системному упровадженні та повазі до формальних норм та правил, а і на раціональному самообмеженні сторін такого партнерства, тобто високого рівня соціальної відповідальності.

2. Україна досягла значного прогресу в розробці відповідної кліматичної політики, щоб скористатися перевагами ЄЗК і синхронізувати свою політику та законодавство з відповідними політиками та законодавством ЄС. Не в останню чергу це вдалось завдяки залученню громадянського суспільства та експертного середовища. 2024 рік продемонстрував можливості для такої ефективної співпраці, прикладом чого став процес розроблення багатьох стратегічних документів, зокрема Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року. Водночас Україна наразі не може похвалитися належним рівнем організації взаємодії між державою та бізнесом у вирішенні таких важливих питань. Уряд робить ставку на міжвідомчу співпрацю органів виконавчої влади

та взаємодію з експертним середовищем, тоді як представникам бізнес-спільноти переважно відводиться роль споживачів готових державних програм підтримки, що обмежує їх результативність.

3. В Україні створено низку комунікаційних платформ для підтримки зеленого переходу, такі як Офіс зеленого переходу, Зелена платформа, Кліматична платформа Федерації роботодавців України.

Офіс зеленого переходу є незалежним консультативно-дорадчим органом при Міністерстві економіки України, який допомагає впроваджувати реформи у сфері зеленого переходу, енергетичної та кліматичної політики України. Серед ключових напрямків в частині покращення комунікацій між стейкхолдерами є Інтеграція ESG-підходів у діяльність державного та приватного секторів для прозорості, відповідальності та залучення інвестицій та Навчання та обмін досвідом для підвищення спроможності держави, бізнесу та суспільства в реалізації кліматичних цілей [12].

Зелена платформа, створена Міністерством економіки України спільно з Офісом зеленого переходу та аналітичним центром DiXi Group, зосереджена на підвищенні обізнаності та покращенні доступу до інформації, зокрема щодо чинних та нових інструментів зеленого фінансування, об'єднуючи різні міжнародні та національні програми фінансування. Очікується, що Зелена платформа стане ключовим інструментом для досягнення цілей Національного енергетичного та кліматичного плану України, підтримки європейської інтеграції та мобілізації приватного капіталу для суспільних потреб [13].

Кліматична платформа Федерації роботодавців України [14], створена як площадка для обговорення, планування та підготовки до реалізації найбільш ефективних механізмів зеленого переходу галузей України. Метою її функціонування є організація державно-приватного партнерства у сфері зеленого переходу, надання можливості бізнесу формувати реальний порядок денний декарбонізації економіки України, а також системно впливати на формування нормативно-правового поля у цій сфері, надання владі чітких орієнтирів щодо ключових перешкод для реалізації кліматичних цілей та узгодження з нею напрямків подолання відповідних викликів, одержання уявлення про масштаби та перспективи участі у фінансовій та іншій підтримці бізнесу у реалізації «зелених» ініціатив у виробництві товарів і наданні послуг.

4. Досить успішною є практика комунікацій щодо зеленого переходу на рівні громад, зокрема в рамках проекту *Угода мерів*.

Українські міста беруть активну участь у проекті *Угода мерів – Схід (УМ)* – це проект, започаткований у вересні 2011 року, фінансований ЄС, метою якого є впровадження Угоди Мерів щодо клімату та енергії у країнах Східного партнерства. Угода підтримує місцеві органи влади у реалізації політики сталого енергетичного розвитку, покращенні енергетичної безпеки та сприянні їх внеску у пом'якшення та адаптацію до зміни клімату шляхом створення більш сприятливих умов для взаємодії муніципалітетів і залучення ширшого кола зацікавлених сторін; сприяння більш ефективній комунікації з питань клімату та енергії з акцентом на залучення громадськості тощо. На сьогодні майже 300 українських громад приєдналися до цього кліматичного руху та розробили 180 Планів дій, спрямованих на вирішення енергетичних та кліматичних проблем [15].

5. Проблеми комунікування екологічної проблематики в українському суспільстві. Як свідчать результати досліджень, у порівнянні з 2022 роком знизилась поінформованість мешканців України про Європейський зелений курс. Найбільше поінформована молодь віком 18-29 років та забезпечені громадяни: 27,6% та 27,4% відповідно. За останній рік знизилась поінформованість громадян з питань вступу до ЄС. Найбільше бракує інформації про вплив на них реформ та вигоди, які вони отримують від вступу (66,5% та 62,0% відповідно не мають достатньої інформації). Лише 43,8% ствердно відповіли, що отримують достатньо інформації щодо процесу вступу до ЄС загалом. Основними джерелами екологічної інформації є соціальні мережі (55,4%), Інтернет-медіа (54,1%) та канали у Telegram і Viber (44,2%). Лише 10,7% респондентів отримують екологічну інформацію з тематичних ресурсів екологічних організацій (сайти, сторінки в соціальних мережах) [16, с. 10-20].

Цікавими є результати опитування українських підприємств — виробників та експортерів СВМ (Carbon Border Adjustment Mechanism) продукції щодо підготовленості українських виробників до впливу Європейського зеленого курсу на господарську діяльність. В контексті поінформованості щодо регуляторної політики ЄС у сфері сталого розвитку і боротьби зі змінами клімату 70,9% заявили, що мають розуміння того, чим є Європейський зелений курс, або при-

наймні щось чули про нього. З числа малих підприємств таких було тільки 19,2%, з-поміж середніх — 69,8%. Значно менша кількість респондентів виявилась обізнаною про європейські директиви про корпоративну звітність і корпоративну перевірку сталого розвитку. Лише третина респондентів дали ствердну відповідь на відповідні запитання. Найбільша частка ознайоmlених з відповідними правовими актами респондентів спостерігається з числа великих підприємств — 80,5%. На питання про ознайомленість із СВММ лише 2/3 респондентів дали ствердну відповідь. Лише 19,1 % респондентів відповіли, що їхні компанії визначили цілі сталого розвитку і розробили плани з досягнення цих цілей. Натомість 76,4 % зазначили, що не займалися цим питанням. Тільки 8,2 % респондентів зазначили, що мають працівників, відповідальних за досягнення цілей сталого розвитку, тоді як решта 91,8 % вказали, що таких працівників спеціально не призначали [17].

Висновки. Реалізація ЄЗК вимагає активної участі громадськості, прозорості, об'єднання зацікавлених сторін навколо спільного бачення цілей зеленого переходу, узгодженої розробки політики, забезпечення якісного моніторингу та діагностики, створення спільної вмотивованості та ефективного соціального партнерства. Таким чином налагодження системи сталих комунікацій між ключовими стейкхолдерами на всіх етапах реалізації, від розробки стратегій до реалізації партнерств на місцевому рівні є вкрай важливим.

Можна визначити 4 ключові механізми комунікаційної складової архітектури ЄЗК: 1) засадничі документи, зокрема Орхуська конвенція, на основі яких реалізується ЄЗК; 2) механізми європейського соціального діалогу та європейські механізми участі громадськості в процесі прийняття політичних рішень; 3) механізми реалізації партнерств на національному, регіональному та місцевому

рівнях; 4) офіційно створені та неформальні комунікаційні/цифрові платформи для широкого інформування громадськості, просвітництва та отримання зворотного зв'язку.

Хоча ЄС досяг значних успіхів у цій царині, подолання наявних викликів вимагатиме посиленої політичної координації як між національними державами, так і стратегій залучення громадськості. Такі інструменти, як електронна демократія, як показує досвід багатьох європейських країн, суттєво впливають на інституційне забезпечення та практичне втілення ЄЗК, активізуючи залучення громадян та заохочуючи належне врядування. Таким чином, реалізація механізмів сталих комунікацій між ключовими стейкхолдерами є наріжним каменем ефективного управління ЄЗК: «сталі комунікації — всеохопний соціальний діалог на різних рівнях його втілення — впровадження практик відповідального соціального партнерства (прикладом чого є Механізм справедливого переходу, реалізація галузевих угод, Угода мерів та ін.)».

Україна поступово напрацьовує власну комунікаційну систему з питань зеленого переходу. Поряд з багатьма існуючими проблемами (складнощі з інституалізацією соціального діалогу, наявність протиріч та непорозумінь між урядовою стороною та бізнесом щодо нормативної бази та окремих механізмів зеленого переходу, недостатня поінформованість громадян з щодо викликів та переваг ЄЗК) є низка позитивних напрацювань, які можуть стати основою для розбудови такої системи. Це позитивні практики участі експертного середовища у розробці відповідної політики, створення комунікаційних платформ як під егідою Мінекономіки, так і низки громадських та бізнесових платформ, які ставлять за мету просвітництво, функціонування просторів для діалогу, формування та підтримка партнерств в сфері сталого розвитку та зеленого переходу в Україні на рівні громад тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Генеральна Асамблея ООН, 25 вересня 2015 року. URL: www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku (дата звернення: 25.07.2025)
2. The Cost of Inaction: Recognizing the Value at Risk from Climate Change, London. URL: <https://globe-net.com/the-cost-of-inaction-recognizing-the-value-at-risk-from-climate-change/> (дата звернення 22.07.2025).
3. Principles, priorities and pathways for inclusive green economies: Economic transformation to deliver the SDG. URL: <https://www.greenecconomycoalition.org/assets/reports/GEC-Reports/Principles-priorities-pathways-inclusive-green-economies-web.pdf> (дата звернення: 27.07.2025)
4. European Green Deal. European Council. Council of the European Union: веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/> (дата звернення: 27.07.2025).

5. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція): веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (дата звернення: 27.07.2025).
6. State of the Union 2023 – by the von der Leyen Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_4426
7. Just transition mechanism. У чому роль механізму справедливого переходу? UNDP: веб-сайт. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/7%20FINAL%20Tree%20Just%20Transition_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf (дата звернення: 20.07.2025).
8. Концепція створення кліматичної платформи для адаптації української економіки до ключових екологічних трендів сучасності. Федерація роботодавців України, 2023. С. 98–106. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/konceptsiya-klimatichnoi-platfomy>
9. Євсєєва Г.П., Морозова С.А. Зелений курс та електронна демократія як цільові орієнтири державотворення та економічної політики в країнах ЄС. Економічний простір. 2024. № 195. С. 220–221. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.195.218-222>
10. Офіційний текст Угоди мерів по клімату та енергії. Режим доступу: веб-сайт. URL: <https://com-east.eu/uk/library/oficizijnj-tekst-ugody-meriv-po-klimatu-ta-energiyi> (дата звернення: 21.07.2025).
11. Як європейський кліматичний пакт об'єднує суспільство для досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 року. Посібник для українських міст, 2021. URL: <https://pb-bazis.com/wp-content/uploads/2021/05/1621351444368697.pdf>.
12. Офіс зеленого переходу: вебсайт. URL: <https://gto.dixigroup.org/#activity> (дата звернення: 27.07.2025)
13. Офіс зеленого переходу: вебсайт. URL: <https://gto.dixigroup.org/novyny/ofis-zelenoho-perekhodu-spiino-z-partneramy-prezentuvav-zelenu-platfomu-na-urc2025> (дата звернення: 27.07.2025)
14. Кліматична платформа Федерації роботодавців України: веб-сайт. URL: <https://climate.fru.ua/about/mission-and-vision> (дата звернення: 27.07.2025).
15. Всеукраїнська асоціація ОТГ: вебсайт. URL: <https://hromady.org/ugoda-meriv-v-ukra%D1%97ni-prasyuemo-razom-nad-zelenim-vidnovlennnyam/> (дата звернення: 27.07.2025)
16. Європейське майбутнє України: довкілля, енергетика та повоєнна відбудова очима громадян: аналітична записка, 2024. URL: <https://dixigroup.org/analytic/yevropejske-majbutnye-ukrayiny-dovkillya-energetyka-ta-povoyenna-vidbudova-ochyma-gromadyan/>
17. Результати опитування щодо поінформованості та підготовленості українського бізнесу до можливого впливу Європейського зеленого курсу, CBAM та ESG. Федерація роботодавців України: веб-сайт. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/survey-cbam-esg> (дата звернення: 21.07.2025).

REFERENCES:

1. Peretvorennya nashoho svitu: Poryadok dennyy u sferi staloho rozvytku do 2030 roku. Heneral'na Asambleya OON, 25 veresnya 2015 roku [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. UN General Assembly, 25 September 2015]. Available at: www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyy-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku (accessed July, 25 2025 November, 19 2023). (in Ukrainian).
2. The Cost of Inaction: Recognizing the Value at Risk from Climate Change, London. Available at: <https://globe-net.com/the-cost-of-inaction-recognizing-the-value-at-risk-from-climate-change/> (accessed July, 22 2025).
3. Principles, priorities and pathways for inclusive green economies: Economic transformation to deliver the SDG. Available at: <https://www.greeneconomycoalition.org/assets/reports/GEC-Reports/Principles-priorities-pathways-inclusive-green-economies-web.pdf> (accessed July, 27 2025)
4. European Green Deal. European Council. Council of the European Union: Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal> (accessed July, 27 2025).
5. Konventsiya pro dostup do informatsiyi, uchast hromadskosti v protsesi pryynyattya rishen ta dostup do pravosudiva z pytan, shcho stosuyutsya dovkillya (Orkhuska konventsiya) [Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention)]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text (accessed: July, 27 2025). (in Ukrainian).
6. State of the Union 2023 – by the von der Leyen Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_4426
7. Just transition mechanism. U chomu rol mekhanizmu spravedlyvoho perekhodu? UNDP [Just transition mechanism. What is the role of the just transition mechanism?]. UNDP. Available at: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/7%20FINAL%20Tree%20Just%20Transition_297x210mm_4%2B4_web_180822.pdf (accessed: July, 20 2025). (in Ukrainian).

8. Kontsepsiya stvorenniya klimatychnoyi platformy dlya adaptatsiyi ukrayinskoyi ekonomiky do klyuchovykh ekolohichnykh trendiv suchasnosti. Federatsiya robotodavtsiv Ukrayiny, 2023 [The concept of creating a climate platform for adapting the Ukrainian economy to key environmental trends of today. Federation of Employers of Ukraine, 2023]. P. 98–106. Available at: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/koncepcija-klimatychnoi-platformy>. (in Ukrainian).
9. Yevseeva G.P., Morozova S.A. (2024). Zelenyy kurs ta elektronna demokratiya yak tsilovi oriyentiry derzhavotvorenniya ta ekonomichnoyi polityky v krayinakh ES [Green Deal and Electronic Democracy as Target Guidelines for State Formation and Economic Policy in EU Countries]. *Ekonomichnyy prostir – Economic Space*, No. 195, pp. 220-221. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.195.218-222> (in Ukrainian).
10. Ofitsiynyy tekst Uhody meriv po klimatu ta enerhiyi [Official text of the Covenant of Mayors for Climate and Energy]. Available at: <https://com-east.eu/uk/library/oficzijnyj-tekst-ugody-meriv-po-klimatu-ta-energiyi> (accessed: July, 20 2025).
11. A guide for Ukrainian cities (2021). Yak yevropeyskyy klimatychnyy pakt ob`yednuye suspilstvo dlya dosyahnennya klimatychnoyi neytralnosti Yevropy do 2050 roku [How the European Climate Pact unites society to achieve climate neutrality in Europe by 2050]. Posibnyk dlya ukrayinskykh mist, 2021. [Electronic resource]. Available at: <https://pb-basis.com/wp-content/uploads/2021/05/1621351444368697.pdf> (in Ukrainian).
12. Ofis zelenoho perekhodu: vebsayt [Green Transition Office]. Available at: <https://gto.dixigroup.org/#activity> (accessed: July, 27 2025).
13. Ofis zelenoho perekhodu: vebsayt [Green Transition Office]. Available at: <https://gto.dixigroup.org/novyny/ofis-zelenoho-perekhodu-spilno-z-partneramy-prezentuvav-zelenu-platformu-na-urc2025> (accessed: July, 27 2025).
14. Klimatychna platforma Federatsiyi robotodavtsiv Ukrayiny [Climate Platform of the Federation of Employers of Ukraine]. Available at: <https://climate.fru.ua/about/mission-and-vision> (accessed: July, 27 2025).
15. Vseukrayinska asotsiatsiya ob`yednanykh terytorialnykh hromad [All-Ukrainian Association of United Territorial Communities]. Available at: <https://hromady.org/ugoda-meriv-v-ukra%D1%97ni-pracyuyemo-razom-nad-zelenim-vidnovlenniam/> (accessed: July, 27 2025).
16. DiXi Group (2024). Yevropeyske maybutnye Ukrainy: dovkilliya, enerhetyka ta povoyenna vidbudova ochyma hromadyan [The European Future of Ukraine: Environment, Energy and Post-War Reconstruction through the Eyes of Citizens]. *Analychna zapyska – Analytical Note*. Available at: <https://dixigroup.org/analytic/yevropejske-majbutnye-ukrayiny-dovkilliya-energetyka-ta-povoyenna-vidbudova-ochyma-gromadyan/> (in Ukrainian).
17. Federation of Employers of Ukraine (2023). Rezultaty opytuvannya shchodo poinformovanosti ta pidhotovlenosti ukrayinskoho biznesu do mozhlyvoho vplyvu Yevropeyskoho zelenoho kursu, SVAM ta ESG [Results of a survey on the awareness and preparedness of Ukrainian businesses for the possible impact of the European Green Deal, CBAM and ESG]. Available at: URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/survey-cbam-esg> (accessed: July, 21 2025) (in Ukrainian).